

MEMÒRIA DE LA PROFESSIÓ

Consell de Col·legis de Metges de Catalunya

Entrevista al doctor Jaume Planas Guasch feta a la Clínica Planas, carrer de Pere II de Montcada, 16-18, el dia 22 d'abril de 2002, pel doctor Francesc M. Domènec Torné i revisada pel doctor Lluís Daufí el dia 20 d'abril de 2004.

El professor Jaume Planas Guasch (Barcelona, 1914) és un exponent del metge català del segle XX, que va desenvolupar, amb una persistent força de voluntat, una brillant carrera científica i assistencial malgrat les circumstàncies adverses que van envoltar la seva biografia. Decidí en la seva adolescència fer-se metge, sense cap antecedent familiar que li donés la inspiració i el suport dels que pertanyen a una nissaga de metges. Va veure els seus estudis universitaris interromputs brutalment per una guerra cruel en la qual es va trobar implicat sense voler-ho i hagué d'acabar la carrera d'una manera precipitada, després d'ésser sotmès a un procés de depuració, en un trist ambient de postguerra gens propici per incorporar-se a la professió.

Tanmateix, l'experiència adquirida abans de la guerra durant els tres primers anys d'estudiant, com a intern del prestigiós Servei d'Urgències de Cirurgia de l'Hospital Clínic organitzat pels germans Trias, el capacitaren per atendre ferits en llocs del front on escassejaven els cirurgians titulats. Així adquirí una singular experiència quirúrgica que, en acabar la guerra i completar els estudis, li permeté incorporar-se a una de les càtedres de Cirurgia de l'Hospital Clínic i començar a exercir com a cirurgià.

Una radiodermatitis dels dits de les mans, provocada per l'exposició excessiva als raigs X, a causa de la deplorable manca de material radiogràfic, l'induí a visitar els Estats Units, on es feien tractaments eficaços mitjançant els empelts de pell, aquí pràcticament desconeguts en aquell temps.

Allí, no tan sols va guarir del tot la seva afecció precancerosa, sinó que descobrí el món prometedor de la cirurgia plàstica, la reparadora i l'estètica.

Tornat a Barcelona introduí les diverses tècniques quirúrgiques que havia après a Amèrica, en especial la cirurgia reparadora de la mà.

El seu prestigi en el camp de la cirurgia plàstica s'estengué per tot el país i fora d'aquí. L'afluència de pacients d'arreu i les peticions de metges per formar-se amb ell, el van dur a crear, el 1971, la coneguda Clínica Planas, concebuda i estructurada específicament per a la pràctica i l'ensenyament de la cirurgia plàstica, reparadora i estètica.

Professor Planas, l'objecte d'aquesta entrevista és recuperar records de la seva llarga vida com a metge. Tanmateix, m'agradaria que comencéssim per la seva infància, la seva adolescència... Especialment en els aspectes que haguessin pogut determinar d'alguna manera la seva professió, la seva vocació i sobretot la seva decisió d'estudiar medicina. Dit d'una altra manera, les seves experiències infantils amb relació al que després podria ser la inclinació a voler ser metge.

Jo vaig néixer a Barcelona, al juliol de 1915. Si Déu vol, l'any que ve en faré noranta.

Que porta magníficament.

Gràcies. Això fa que hagi tingut una vida plena, dedicada sempre al treball, i per tant explicaré ara tota la meua vida. Com ja li he dit, vaig néixer aquí a Barcelona, al carrer d'Aribau, al 170, tocant al carrer de Còrsega. Tots els meus records d'aquella època són d'infància. Els veïns que teníem, els Ballester, una gent que el pare era sastre i havia estat fent fortuna a Amèrica, a l'Argentina, però després van tornar. Amb ells vam tenir sempre una gran amistat.

El seu pare era metge? Tenia vostè almenys relació familiar amb metges?

Cap. El meu pare era industrial del marbre. Construcció i escultura de marbre, i era una de les cases més antigues de Barcelona perquè el meu avi ja era escultor marbrista. Jo no vaig tenir absolutament cap relació amb la medicina fins que... Primer potser que anem als estudis. Jo vaig estudiar aquí, a Barcelona, al Col·legi de Sant Miquel, que encara existeix, al carrer de Muntaner cantonada Rosselló. Eren capellans del Sagrat Cor. Recordo els professors, el *padre* Díaz, el *padre* Bisbal... Uns els van afusellar en començar la guerra, els altres es van poder escapar. Jo tinc molt bons records de l'època

aquella. Vaig estudiar i al començament vaig ser un bon estudiant. Jo anava fent, però va arribar el tercer any i no sé per quin motiu vaig fer el "tonto". Fins al tercer any de Batxillerat jo havia anat traient els cursos: el primer i el segon, bé; però en arribar el tercer, es veu que em devia esverar, devia anar molt amb els amics i tal. Total, que vaig suspendre juny i setembre. I el meu pare, pobre home, desesperat i, com que en aquella època no estaven per romanços, em va dir: "Bé, doncs si no serveixes per a això, llavors et posarem a estudiar a l'*Escuela Alemana* i comença a pensar què t'agradaria ser..." L'*Escuela Alemana* era una institució privada de fèrria disciplina, però on no es cursava el batxillerat. En aquella època, com t'he dit, no estaven per romanços. Anaven al gra i jo vaig estar tot l'any estudiant a l'*Escuela Alemana* i després anava a classes privades de matemàtiques, i d'altres matèries, en fi, per anar-me ajudant. Però aquell va ser un any de penes i de penediments meus. Vaig estar molt i molt preocupat perquè jo, no sé per què, vaig dir que volia ser metge i, en acabar el tercer any, li vaig dir al meu pare: "Mira, em sap greu el que va passar, i a mi m'agradaria continuar el Batxillerat." I ell va dir: "Doncs continua el Batxillerat, però ara portes un any de retard..." I em va posar com a condició que si jo acabava aquell any amb tots els dos cursos fets, llavors em permetria que continués. Que en un curs en fes dos. I ho vaig fer i vaig aprovar encara una assignatura més que els altres. A agricultura deien que hi havia un professor que tenia molt mal geni, vaja, que suspenia molt. I la deixaven per a setembre. Era un col·legi on hi havia pocs alumnes; érem 10 o 12, i total que els altres no es van presentar i jo em vaig presentar d'agricultura i em van aprovar. I així vaig poder-li dir al meu pare "vull ser metge". No he sabut mai per què. Perquè ja et dic, quan a una cosa vols buscar-li una explicació i no la pots trobar, val més que ho deixis córrer. I no sé per què. Jo sé que volia ser metge i vaig estudiar i vaig fer Batxillerat i em vaig apuntar a la Facultat de Medicina. L'any 1932, devia ser, a la Facultat de Medicina de Barcelona. Em vaig apuntar allà i...

Té records vostè d'abans d'anar a la Facultat: si tenien metge de capçalera a casa, alguna relació amb la medicina?

Nosaltres, després de viure al carrer d'Aribau a la casa on vaig néixer, ens vam traslladar a un pis també del mateix carrer, una mica més avall, al número 153.

Allà hi vam fer amistats amb els nous veïns. Hi havia una família, valencians, els Villalba. Una noia es va casar amb l'Andreu Pursell, metge, que després va ser un home que va treballar força en cirurgia respiratòria a Sant Pau. Andreu Pursell Ménguez. Era un home molt atent. Li vaig agafar molta simpatia. Quan estava jo al segon any de Medicina em vaig presentar ja com a intern voluntari a la càtedra de Cirurgia d'en Bartrina. Ser intern volia dir anar a classe i a la vegada assistir, a les hores que et deixaven lliure les classes, a les feines del Servei (cures, ajudar a operar i altres feines auxiliars...), sense cobrar, naturalment. I això va ser perquè precisament em va recomanar l'Andreu Pursell al Servei aquest, on tenia un amic. M'hi vaig quedar i, des de llavors, vaig començar a ajudar a operar. Però la feina meva més important en aquella època era la d'esmolat els bisturís. Aleshores no es coneixien els bisturís de fulles intercanviables (ja t'explicaré després que, al cap dels anys, en tornar d'Amèrica, les vaig voler fer fabricar aquí i no hi va haver manera). Bé, i llavors la meva feina era rentar-me una estona abans que els cirurgians, normalment mitja hora, per esmolat els bisturís. Els afilàvem amb unes pedres esterilitzades i oli... Uns cops tallaven més i altres no tant, i en aquest últim cas la bronca sempre me l'emportava jo.

Bé, total. M'ho vaig passar molt bé i també vaig estudiar molt. Però al tercer any ens vam engrescar amb els amics que teníem per allà i es va decidir, amb l'excusa de fer diners per a l'Hospital Clínic, organitzar una corrida de toros, i nosaltres havíem de ser els toreros. I llavors hi havia aquí un torero basc, que es deia Pedrucho, molt amic de la gent jove. I cada matí anàvem nosaltres a les Arenes a entrenar-nos, per veure com ho havíem de fer. Vam fer la corrida, vam sortir vestits de *corto*, que en diuen, que és amb la *chaquetilla*... I vam sortir de la Pedrera, el conegut edifici de Gaudí, al passeig de Gràcia, perquè ens vam vestir a allí. La Pedrera era propietat de la tia d'en Segimon. En Segimon era un company nostre, estudiant del meu curs: Joan Segimon Cisa. I la seva tia era, a més a més de mestressa de la Pedrera, propietària de les Arenes, de la plaça de toros de les Arenes, que encara existeix a la plaça d'Espanya i que crec que ara l'estan rehabilitant. I per això ens va sortir gratis la corrida. Total que vam sortir de la Pedrera amb cotxes de cavalls i tot, que ens van portar a les Arenes, com els toreros de debò. Recordo que jo anava de

peón de confianza que en diuen, i es veu que vaig collir bé el toro; vaig voler clavar banderilles...

Això és valent, eh?

Sí, i aleshores li van quedar a la panxa clavades i jo... per terra, com és natural, i la gasetilla de *La Vanguardia*, a l'endemà posava: "Planas demostró tanta habilidad manejando la capa como cuando maneja el bisturí." Ja et pots imaginar que el *gacettillero* era un veí amic meu i em va fer quedar bé. Després hi havia un noi que era en Gelat, un tipus molt graciós...

Què era, un altre estudiant?

Sí, un altre estudiant, que va fer de Don Tancredo, que anava tot de blanc i es posava, ben quiet, damunt un escambell, al mig de la plaça. Però devia fer algun moviment, perquè el toro va anar cap a ell i el va tirar enlaire, amb sort pel seu costellam, perquè no es va trencar cap os, però va quedar per terra.

I això diu que ho van fer per recaptar cèntims per a les obres de l'Hospital Clínic.

Sí, perquè l'hospital estava molt malament de quartos, no hi havia material, i amb aquesta excusa –no recordo quant vam recollir–, però se'n van recollir, perquè la gent de Barcelona, tothom va venir a veure com torejàvem.

I a part de tot això van anar fent la carrera...

Aquell any els exàmens del mes de juny van ser un desastre per als qui vam fer això dels toros, però sobretot per a mi. Ara, després, al setembre em vaig refer i ho vaig treure gairebé tot; no recordo si em va quedar alguna cosa.

Després va fer el quart curs

Sí, però al final del curs, al juliol, va esclatar la guerra i no ens poguérem examinar

Érem al començament d'estiu del 36. Una pregunta, doctor Planas: en aquella època, en veure que vostè m'explica que van fer aquesta cursa de braus amb la idea de recaptar fons per a l'hospital, li voldria preguntar:

tenia molt bona relació l'estudiant amb la facultat?, quina relació tenia amb els professors?, quins professors recorda d'aquella època? O sigui la primera pregunta és: quina relació tenia l'estudiant amb els professors i l'ambient de l'hospital?

L'ambient era molt bo, però hi havia professors que tenien fama de mal geni, com en Manuel Taure, que era un home que en els exàmens et tirava un os del carp a l'aire i et deia "quin os és aquest?". És clar, això no és manera d'examinar, això no és manera de voler saber si un alumne en sap o no. Bé, després hi havia en Viusà, que era un professor auxiliar, i aquest home era molt més bona persona; però en Taure era un home molt dur, molt exigent; ara, sortosament jo vaig treure sobresaliente d'anatomia; em van anar bé els exàmens d'anatomia i tot.

Una altra cosa que recordo és que en l'època aquella hi havia molta tuberculosi pulmonar, malaltia que s'enduria molta gent jove; a tots els estudiants ens feien una revisió anual, en un servei que havia creat el doctor Lluís Sayé. Ens feien una revisió amb raigs X i tal, i recordo el pànic que teníem a mesura que s'anava escurçant la cua que formàvem, quan pensàvem: "A veure si aquest any em trobaran a mi alguna cosa."

I llavors no els deixaven estudiar...

Clar... Repòs, havies de fer una llarga temporada de repòs, allà aïllat a un sanatori. Afortunadament van ser pocs els que es van trobar infectats.

Aleshores va venir la guerra i va parar la carrera quan estava a quart curs. Fins a quart curs té alguns records de com vivia l'estudiant l'ambient de la facultat?

Sí, l'ambient era molt bo, hi havia molta unió entre metges i estudiants, i hi havia llavors una cosa que es deia la llei d'immunitat universitària.

Una llei que protegia l'estudiant?

Sí. La policia no podia entrar a la Facultat de Medicina, i nosaltres fèiem les nostres gresques i, quan venia la policia, darrere les reixes, no podien entrar. I pobra de la noia que passava a prop de les reixes!

I, de les gresques, no se'n salvava ni el tramvia; perquè, per allà, davant del Clínic passava el 17.

Està parlant de l'Hospital Clínic?

Sí, sí. Quan hi havia una gresca, hi havia un estudiant, que era en Rocamora, que era un tipus molt salat; un xicot que després de la guerra va emigrar a l'Argentina i no n'he sabut mai més res. Però ell tenia un pal de ferro amagat – sabíem on el tenia amagat–, que era el que feien servir els empleats del manteniment de les vies del tramvia, *adoquiners* els dèiem. Amb aquella palanca de ferro es treia una llamborda i quan havia sortit la primera ja sortien totes molt fàcilment, la via quedava descalçada i el tramvia descarrilava, imagina't!

I això com a gresca? Amb cap sentit polític?

Bé, sempre hi havia alguna cosa que desencadenava la gresca, i aquesta gresca acabava així, amb una gresca tremenda o amb això del tramvia, i llavors no hi havia desgràcies, però el tramvia havia de parar.

Una pregunta, tenia llavors l'estudiant bona relació amb els professors adjunts o catedràtics; quin ambient es respirava a la Facultat de Medicina que vostè vivia?

Potser et diria que hi havia una mica de llibertat en el sentit que l'estudiant feia el que volia, però hi havia un gran respecte. Recordo que abans de la guerra, jo, com t'he dit, estava d'ajudant de la càtedra, però quan sortíem el doctor Bartrina, en Julià i jo i ens n'anàvem al passadís, els estudiants es paraven i saludaven sempre. Quan veien passar un professor, es paraven, deixaven estar la conversa i saludaven. Llavors podíem anar pel món sense que un tio cappelat et pogués pegar una pallissa sense donar-te cap explicació. Hi havia un gran respecte cap al professorat.

Es passava llista a classe?

Alguns ho feien, però la majoria no.

Anem a la guerra, doncs? Quines vivències en té vostè i com li canvia la seva vida personal i professional?

El dia 18 de juliol vam sentir a casa uns trets, al carrer d'Aribau, i es van escampar de seguida notícies de la guerra i que havia esclatat la revolució. Jo em devia sentir molt important perquè vaig agafar un mocador blanc i em vaig acomiadar de la família i vaig arribar fins al Clínic, travessant els carrers corrents, i quan vaig arribar-hi ja no em vaig poder moure en vuit dies, perquè, és clar, van ser dies de dormir en el primer llit del malalt que havíem tret o que hi havia lliure. En arribar, em van posar un bisturí a la mà i em van dir: "Treu aquesta bala", i, és clar...

Perquè vostè estava fent quart curs de medicina.

Sí, perquè jo encara era estudiant, però amb molta pràctica perquè com ja li he dit, havia fet moltes hores d'intern a quirúrgica.

Perquè venien molts ferits en aquells dies...

Contínuament. I em deien: "Aquest fes-lo tu" i així vaig començar a operar.

Però espera que encara n'hi ha més. Al principi de la guerra jo estava amb en Bartrina, que era l'home més honorat que jo he vist al món; en veure l'interès que jo tenia per la cirurgia, em va dir: "Miri, Planas, jo el portaré a veure el doctor Piulachs." En Piulachs era un dels membres de l'equip del Servei d'Urgències de Cirurgia que havia establert l'Antoni Trias Pujol.

Aquest servei d'urgències el portaven oficialment quatre metges que eren Piulachs, Broggi, Massons i Usúa. Però, per allà, a més del personal auxiliar hi anava molta gent, metges, estudiants com jo... Així hi vaig estar, al Clínic, tot el 36 i part del 37, malgrat que, en ser de la quinta del 36, m'hauria d'haver incorporat a files. Fins que vaig rebre una carta de la CNT, que era el sindicat dels anarquistes, ordenant-me que em presentés "mañana, a tal hora y tal puesto" perquè "de lo contrario me reservaban una plaza especial" i això anava subratllat, volent dir: "Si no, et vindrem a pelar." Després parlarem dels registres.

Oh, i tant, ens interessa moltíssim.

Bé, aleshores en Bartrina em va portar a veure l'Antoni Trias, per veure si podia fer alguna cosa per mi; perquè m'estimava molt en Bartrina, i en Trias va dir que era impossible, perquè tothom estava anant cap al front. Total, que a mi em fan presentar allà i se m'enduen a Barbastre en un tren i quan hi arribem em posen en una unitat que era un *batallón de la muerte*. Aquest batalló el manava un italià que es deia Testa. Els italians anaven tots uniformats, uniformes esplendorosos, on portaven tota mena de bales, i aquí portaven una calavera i un rètol que deia: "Sin amo y sin Dios." Això ja et demostra quin tipus de personal devia ser aquest. Total, que vaig sortir amb aquesta gent i a la nit m'agafen a mi, perquè jo anava de metge de batalló...

Metge de *batallón de la muerte*?

El curiós és que els metges, en general, no tots naturalment, s'anaven passant a l'altre bàndol i, per això, ens van cridar a nosaltres, van agafar els estudiants de cinquè i sisè, com érem nosaltres i ens van enviar de metges de batalló. En tren cap a Barbastre. I d'allí, de seguida, cap al front de Tardienta. La primera nit va ser la presa de l'ermita de Santa Quitèria, que al cap de dues hores la van tornar a agafar els nacionals i llavors jo vaig fer el primer intent de passar-me... Això ara, quan dius això de passar-se, la gent es pensa que ets un fatxa, però és que pelaven la gent, així com t'ho dic, pelaven la gent.

Però l'esperit era passar-se.

Aquí, quan hi havia els registres, estar a casa i sentir trucar a la nit era tremolar tota la família. A casa van venir un dia a fer una inspecció i per sort no van trobar-nos res, no van trobar una bandera espanyola que hi havia que ens havia regalat un matrimoni amic nostre de San Salvador, perquè allà es veu que era costum tenir la bandera posada a la capçalera del llit, i era una bandera de seda preciosa i la teníem guardada i no la van trobar, perquè si la troben almenys el meu pare hauria hagut d'anar a declarar, i això amb sort! Perquè feien molts *paseos*, era corrent.

Total, que aquella nit me'n vaig anar sol del batalló.

I ningú no li va dir res.

No, perquè estàvem tots espargits; total que vaig intentar anar en direcció cap a on hi havia les tropes nacionals, i al cap d'una estona vaig veure que venia un camió en la mateixa direcció que jo. Jo vaig tenir una por tremenda, pel que pogués passar, però els vaig dir que jo anava perdut, que ens havíem espargit i que anava buscant el meu batalló. I ells em van dir que anava en direcció contrària i em van fer pujar amb ells. Ells portaven càrregues d'explosió per fer volar els ponts que hi havia per allà perquè als nacionals els costés d'arribar.

Va dir que anava perdut i el resultat va ser que va haver de tornar al batalló?

Miri, jo vaig estar un temps sense que la família tingués notícies meves i llavors va néixer un nebot meu i li van posar el meu nom perquè es pensaven que jo era mort; jo constava com a desaparegut. És clar, no tenien notícies nostres, nosaltres corríem pels camps com podíem, ens alimentàvem de les coses que robàvem, del menjar que trobàvem...

O sigui que no hi havia una disciplina al batallón de la muerte.

Noo!

Però estàveu més o menys reunits?

Home, al principi sí, però després ja es va acabar; és que aquí es va acabar tot. Ja llavors jo vaig córrer pel món fins a...

I va poder passar-se a la banda dels nacionals?

No, després vaig tornar, ens van tornar a formar part del Batalló i llavors ens van portar a... ara no me'n recordo exactament, on. Però em vaig quedar al front d'Aragó; el que passa és que em van reclamar de l'Hospital de Sariñena, perquè allà hi havien anat a parar com a cirurgians molts dels que estaven al Servei d'Urgències de Barcelona i, és clar, jo tenia molt bona fama com a anestesista; d'anestèsia no en sabíem res, perquè... era agafar la botelleta comptagotes i deixar caure-les sobre la mascareta de gasa. El mèrit d'un bon anestesista en aquella època, que no hi havia cap control com hi ha ara, era saber que l'anestèsia tenia quatre períodes: inducció, excitació, anestèsia quirúrgica i síncope. És a dir, si et passaves de l'anestèsia quirúrgica i es

presentava el síncope el pacient ja havia begut oli. Hi havia el síncope blau, del qual se'n salvaven bastants, i el síncope blanc, i d'aquest no se salvava ningú. I jo es veu que tenia bastant d'habilitat a passar aquests períodes d'inducció i d'excitació que era quan als pacients els havien d'agafar, es movien, volien saltar del llit, hi havia sempre uns drames... Es veu que tot això jo ho sabia controlar bé. Total que em van reclamar de Sariñena, vaig anar-hi i allà vaig estar molt de temps, tot el 37 i part del 38, i llavors...

Aquest hospital era militar en aquell temps?

Mira, això és una cosa que la gent no s'ho creu, però a la guerra el "xulo" del poble formava el seu exèrcit i es feia el capità. Ell era l'amo. No eren tropes regulars, i el capitost de Sariñena era un que li deien el Pancho Villa que portava sempre dues o tres pistoles; era un tipus que va venir ferit amb un sedeny i el vaig haver d'operar, perquè llavors jo també feia cirurgia...

Insisteixo que no éreu metges...

No, no érem metges. Total que el vaig operar i vam fer amistat i llavors de tant en tant venia amb un sedeny d'aquests. I aquest individu l'havia d'operar jo, perquè com que l'havia operat la primera vegada em va agafar simpatia i volia que ho fes jo. Tenia una nòvia, que li dèiem la Petiforra, que no he sabut mai si era el seu nom o li deien així. Era una mossa que tenia una germaneta que ens portava a tots de cap, que venia a fer feines a l'hospital. I amb això, estant jo de molt bones amb en Pancho Villa, resulta que un amic meu s'havia amagat. Quan va començar la guerra. Era un estudiant, Gonzalo Aguiló es deia.

No serà el pare de l'Aguiló que ara opera a la Quirón?

Em penso que és el fill. Hi havia el Pedro Aguiló, que era metge militar, i en Gonzalo, que era el que estava amb nosaltres. Aleshores, parlo del començament de la guerra, va venir una ajuda anglesa, les ambulàncies. Les ambulàncies angleses tenien una unitat que era el quiròfan i una o dues que eren destinades al personal: per dormir, per menjar, per tot... I aquesta gent anaven amb uns autobusos. L'Aguiló estava ajudant a les operacions. I quan va venir a Barcelona l'ajuda anglesa, van buscar un cirurgià i van fer en Gonzalo

Aguiló cap de l'ambulància anglesa. I llavors l'Aguiló em va dir que me n'anés amb ell d'ajudant. Llavors jo ho vaig dir al meu pare...

I el seu pare què li va dir?

"Mira, si em vols creure a mi, jo amb aquesta gent no hi aniria." I no hi vaig anar. I llavors li vaig dir a en Fàbregas, perquè era de la quinta del 35 i ja li passava el torn de fer el servei: "Mira, és l'ocasió que tens, vés-te'n voluntari", i va anar-hi. Però no sé què li va passar, al cap de molts mesos de ser-hi, que es va enfadar, es va barallar i se'n va tornar cap a Barcelona. I a Barcelona va acabar camuflat, i ser camuflat era molt perillós, perquè si el descobrien l'afusellaven, o bé, amb molta sort, si faltava gent, se'ls emportaven a primeres línies. Bé, això va passar mentre jo estava ja a l'hospital de Sariñena. Llavors ell era a Poleñino, que era un poble molt a prop de Sariñena, i fins llavors ens vèiem de tant en tant, però ell estava a la seva unitat i nosaltres a l'hospital. Total, que se'n va i llavors al cap de poc ell em va enviar un missatge a través d'un amic dient-me que es trobava en un destret, perquè estava amagat i no podia sortir perquè el buscaven. Bé, doncs, llavors jo vaig parlar amb en Pancho Villa, i li vaig demanar ajut. I sí, el pobre home va ajudar, fins al punt que al cap de 8 o 10 dies sortia al diari oficial: "El doctor tal es destinado al hospital de Sariñena." O sigui que, a més, el va enviar al mateix hospital que jo. I jo, com que baixava de permís per anar a casa, vaig dir que ja li donaria la notícia jo. El vaig veure, li vaig dir: "Ja ho tens salvat..., demà mateix vés-te'n cap allà dalt." Total, que jo em quedo de permís a Barcelona i ell se'n va cap a Sariñena, i quan se m'acaba el permís i me'n torno cap a l'hospital, em diuen: "No, no hi ha plaça per a tu; ha vingut un cirurgià nou." Total, que me'n vaig haver de tornar cap al front. Vaig estar a Casa Figueras, que era un monticle que estava tocant a Saragossa, fins i tot en sentíem les campanes del Pilar..., i allà vivíem a les trinxeres, en ple front, a l'avantguarda; sentíem de nit les rates com corrien per sobre de les lones... Dormíem allà amb sacs de dormir o amb lones, mantes...

I vostè curava els ferits?

Sí, però en realitat poca cosa feies, perquè quan en venia un de greu era posar-lo a la llitera i enviar-lo amb l'ambulància cap a la rereguarda.

Vosaltres no havíeu de tirar trets, no disparàveu?

No, però sí que havíem de fer les primeres cures i, si calia, enviar-los cap a l'hospital. I així va transcórrer el temps fins que un dia la muntanyeta aquella de Casa Figueras va ser copada pels nacionals, i llavors ens van fer sortir de nit. El metge i els practicants són sempre els que han d'anar els últims en tota retirada. I em va tocar a mi anar amb un mulo que ens portava la llitera i sempre mirant enrere perquè no ens perseguissin, i així vam sortir. Me'n recordo que hi havia una pobra noia infermera, molt bona noia, que es va amagar i la van trobar i la van afusellar allà mateix.

Vam tornar endarrere i llavors anàvem escampats; el capità amb el seu cavall i nosaltres darrere caminant. Sembla impossible, vam caminar 23 hores, és clar, a estones ens vam quedar desplegats, no podies més, i al cap d'una estona tornaves i, com que la fila era llarguíssima... Sobre aquesta fila, de tant en tant venien els vuit caces de García Morato i ens metrallaven i, quan tornaven a enlairar-se tiraven una bomba de mà. Llavors era un desconcert, la gent corria a amagar-se a sota dels arbres, allà on podies... Després vaig saber que un d'aquells pilots era un gran amic meu.

Perquè... cap a on anaven?

Com que anàvem en direcció a Sariñena i ens havien dit que era una retirada curta, jo tenia la il·lusió de retrobar els amics d'allà, i jo encara caminava amb una certa il·lusió, que jo pensava: "Bé, arribaràs a Sariñena i trobaràs tota la gent", i la desil·lusió va venir quan vaig trobar Sariñena totalment evacuada, buida, ningú pels carrers, com aquestes pel·lícules de l'Oest, i una sola velleta, que era la mare del farmacèutic, i aquesta pobra dona la vaig trobar sola. Alguna cosa li devia passar a aquesta família, perquè eren molt decents i no haurien deixat la mare així. Ella volia que jo me l'emportés i jo li deia: "Com vol que jo l'arrossegui, dona, amb les meves cames?"

Com va acabar aquesta retirada?

Va acabar que jo vaig ser ferit en la demolició d'un pont a Prats de Rei; llavors em van evacuar cap a un hospital provisional que havien fet en una casa de pagès i d'allà em van traslladar a Santa Cecília, a Montserrat, on hi havia també

un hospital de l'exèrcit. Total, vaig estar allà un temps –vaig tenir una fractura de peu–. Això no va ser directament per l'explosió d'una bomba. En realitat no va ser ferida, sinó que de l'explosió al pont vaig caure avall.

Quan ja vaig estar bé, van fer-me anar a presentar a Manresa i allà m'enviaven altra vegada al front. En aquella època i en aquell cantó les coses anaven així i jo vaig protestar, vaig dir que no hi tornava, al front. I em van dir que anés a l'hospital de Manresa, l'hospital número 3, que el tenien a la seu de l'Institut Nacional de Batxillerat. Vaig estar allà treballant com a cirurgià. En aquella època ja aplicàvem aquell mètode tancat que va fer tan famós en Trueta després de la nostra guerra, a la Segona Guerra Mundial... i que ara es coneix amb el seu nom. Però la veritat és que aquí, cirurgians catalans ja la feien servir. Nosaltres l'aplicàvem durant la guerra; els embolicàvem amb guix les ferides, i allà es criaven larves de mosca que s'anaven menjant tots els teixits necròtics, i al cap d'un mes ho destapaves i veies les ferides netes i boniques; això sí, plenes de cucs, de larves de mosca.

Allí vaig conèixer en Castells i aquest, en Roberto Castells, que ja és mort, era un estudiant també com jo, i un home curiós. Nosaltres érem alferes mèdics, teníem una paga, i com a tals havíem de viure pel nostre compte, i nosaltres estàvem a pensió a casa d'una vídua d'un militar que havien mort, i en Castells les portava de bòlit, a la mare i a la filla.

Després de Manresa, s'acaba ja la guerra?

No, vaig estar bastant temps a Manresa fins que van venir un dia i ens van dir que la guerra estava perduda i a punt d'acabar-se. I que llavors podíem anar on volguéssim i que, com que no hi havia lloc al sud de França per tots els que anaven cap allà, que qui volgués quedar-se aquí que s'hi quedés.

O quedar-se o marxar a França.

Exacte. Llavors en Castells i jo vam decidir quedar-nos; però no vam veure gaire adequat quedar-nos a Manresa, ara no recordo per què, i vam decidir anar a Banyoles i, com que teníem l'ambulància, la vam agafar i ens en vam anar, però no vam poder passar perquè vam trobar la carretera tallada. I sort d'això, perquè per Banyoles hi va passar a última hora El Campesino i va

afusellar tothom, fins i tot la dona de Gimeno Vidal, que era un cirurgià que havia fet grans els avenços en traumatologia.

I en Gimeno Vidal, on era?, a Banyoles?

No, ell era en un altre lloc, però la dona sí que era a Banyoles. Ell s'havia casat a Àustria, on havia anat a fer estudis de postgrau, amb una noia infermera alemanya, molt eficient, i aquesta dona també la van afusellar.

Llavors vostè on va anar?

Vam tirar enrere altra vegada i ens en vam tornar a Manresa, i d'allà vam sortir amb totes les tropes i els camions cap a la frontera. Marxàrem amb camions, on portàvem màquines d'escriure, aparells de raigs X, però a mesura que anàvem arribant, s'anava llançant material perquè ja es veia que era impossible portar-ho tot, i ho tiràvem pels barrancs... Al final vam arribar i ens van dir que els qui volguéssim quedar-nos a França ens poséssim en un cantó i, una mica separats, els qui volguéssim tornar a Espanya.

Això era on?

A Amélie-les-Bains, tocant a la frontera de Catalunya, a prop de Prats de Molló

Tirem enrere per parlar de les seves experiències sanitàries com a alferes mèdic als hospitals i al front. M'ha dit una cosa important, que aplicaven la cura que se'n diu tancada; això, per una banda, vol dir molta experiència en aquest camp?

Molta, moltíssima; tancàvem totes les ferides, perquè era l'única manera que les ferides es netegessin bé.

A part d'això, alguna anècdota sanitària, professional, mèdica, o alguna impressió general d'aquella època que el beneficiés, que l'impactés, que d'alguna manera l'influís en la seva vida professional posterior?

Jo només et puc dir que llavors no disposàvem ni de les sulfamides –que ja existien– ni, naturalment, dels antibiòtics que encara no s'havien descobert. Amb el que nosaltres curàvem era amb el líquid de Dakin, que era una solució

d'hipoclorit sòdic, amb grans botelles i amb unes irrigacions contínues per desinfectar.

El va ajudar a veure la medicina d'una altra manera?

Jo, quan vaig voler ser metge ja portava la dèria de ser cirurgià i, és clar, allà em vaig fer cirurgià. Va arribar un moment després d'acabar la guerra, quan vam tornar al servei d'urgències, que vaig tenir la sensació que em podien servir qualsevol cosa, que jo ho resolia.

Gran experiència...

Exacte. Els que vam ser a la guerra teníem una gran experiència. Jo me'n recordo que, quan va morir el famós torero Manolete, vam quedar astorats en veure que va ser perquè els cirurgians de la plaça de toros de Linares no van saber-li lligar la il·líaca, cosa que nosaltres fèiem sovint. Això és important. D'altra banda, vaig sortir amb la sensació, acabada la guerra, que em podien portar el que volguessin, que jo sabia resoldre tots els problemes, perquè, a més, fent cirurgia ho fèiem tot: apendicitis, obstruccions intestinals, hèrnies estrangulades...

D'alguna manera, suposo que vau aprendre per l'experiència, però que també hi devia haver metges que us ho ensenyaven.

Home, sempre hi havia un cap que dirigia. A Sariñena n'hi havia un que es deia Blai Gómez, que era molt extremista, comunista, i va acabar anant-se'n a Cuba. També hi havia l'Antonio Porta Escayola, que era un molt bon cirurgià i es va casar, acabada la guerra, amb la filla del doctor Biosca, que tenia una clínica a Lleida. El doctor Porta va morir d'accident, en una carretera, arreglant-se el cotxe; un altre cotxe el va envestir.

Una cosa; quan arriba a Amélie-les-Bains vostè què fa?

Llavors ens van ficar en unes àrees vigilades, uns camps de concentració.

Però amb la idea d'anar-se'n a Europa o de tornar a Barcelona?

De tornar a Barcelona. Allà estàvem vigilats per senegalesos; a la nit dormíem a terra, amb neu, dormíem tots abraçats per escalfar-nos, i amb els capots de

campanya fets de cotó a sobre, i així sobrevivíem. I un dia estàvem en Castells i jo en el camp de concentració, on el menjar era un drama perquè arribava el camió del menjar i es formava una massa, la gent saltant els uns damunt dels altres... Llavors per menjar era impossible, i aleshores un dia, en arribar el camió, que és quan hi havia el moviment fort, en Castells i jo ens vam escapar i vam anar al poble d'Amélie, i vam demanar pel metge; vaig anar a casa seva i jo portava encara l'instrumental de cirurgia a veure si me'l volia comprar. El metge no hi era però la seva dona sí, i em va dir: "comprar no li comprarem res", però ens va omplir els macutos de menjar. I aleshores, en Castells i jo vam anar a l'estació, ens en vam anar en el tren que, travessant tot el Sud de França, acabava a Irun. Una estona la vam passar agafats als para-xocs de fora, perquè quan venia el revisor ens havíem d'amagar, perquè no teníem bitllets, i així vam arribar fins a Irun. I a Irun ens vam presentar a les autoritats nacionals. Llavors allà va ser on ja ens van separar, en Castells per un cantó i jo per un altre, i a mi em van fer anar a Nules. La presa militar de Nules va ser famosa perquè va ser molt sanguinària, moltes bombes, va ser un desastre total. Doncs bé, jo vaig anar a Nules i ho vaig passar relativament bé. Però, és clar, d'aquest batalló no havia quedat pràcticament ningú, havia quedat un sol oficial que havia acabat com a capità de la unitat, perquè els altres els havien mort tots.

I a vostè què li van fer?

Em van interrogar: "¿De qué ha hecho usted?" "De médico de batallón", vaig respondre, i no van comprovar res, si ho era o no. Total, que em van posar de metge de batalló en aquesta unitat de Nules. Un dia ens van portar ja a viure en barracons; al principi estàvem per allà en els camps, tirats.

Això era a Nules, oi?

Sí, a Nules, província de Castelló. Llavors, una nit ens despertem i diuen dotze noms, entre els quals hi havia el meu. Ens ordenen: "Traje de paseo, cartucheras, fusil y preséntense en tal puesto." Jo, durant tota la guerra havia anat amb un uniforme rus, que havia robat a un soldat mort, perquè t'havies d'espavilar com fos; total que portava unes cartutxeres que m'havien donat, unes sabates i una guerrera russa i així mateix me'n vaig anar cap al front

d'ells. Aleshores ens porten un camió i cadascú deia una cosa: que si havia de passar en Franco, que hem d'anar a cobrir la carretera; un altre deia una altra cosa, total que ens porten en un camp de futbol i allà, al cap de molta estona, ens diuen: "Sepárense en dos grupos, seis y seis." Llavors van venir amb una botella de conyac per cada un i ens van dir: "Bueno, muchachos, hay cosas que pide la patria que son antipáticas, pero no podemos eludir." Havíem d'afusellar dotze persones. Jo, quan vaig veure allò, em va entrar un pànic horrorós; era una visió que tenia por que em fes mal tota la vida. I pensava: "Jo no tiraré, jo, no tiraré, tiraré en laire." I anaves donant voltes pel camp de futbol. Al cap d'una estona et trobaves amb un altre: "Hola, què? Com a nem?" "Ah, jo no tiraré." I pensaves: "Coi, ja en tenim dos!" Ningú no volia tirar. "Home, potser serà pitjor, potser el millor serà tirar directament al cap i que acabin aviat, aquesta gent." Però al cap d'una estona et tornaves a rebel·lar. Total que a les sis del matí vénen i ens diuen: "Se ha suspendido la ejecución." Llavors ja vam respirar. Tornem cap als barracons. Fins que a la nit una altra vegada ens tornen a cridar als mateixos. Jo llavors ja estava tan angoixat que... hi havia un xicot que em va dir: "Mira, Planas, et veig molt angoixat. Aquesta gent han afusellat el meu pare i el meu germà. A mi no em fa res anar-hi. Vols que hi vagi per tu?" "Em faries un favor horrorós." És clar, jo no sabia que a mi em podien haver afusellat per haver fet això. Fixa't bé, jo ho vaig fer inconscientment però, en el fons, ens podien afusellar a tots dos. Perquè a la guerra no pots negar-te a una ordre.

Potser que avancem una miqueta per anar més cap a àrees que tindran molt d'interès per a l'entrevista. Com acaba per vostè l'assumpte de la guerra? Quan torna a Barcelona?

Vaig estar encara un parell de mesos mobilitzat, en barracons, i llavors ja ens van deixar anar i vam tornar a Barcelona. Llavors hi havia una influència militar tan tremenda que, si no estaves depurat, no podies tornar a estudiar. I la depuració volia dir que els qui havíem estat amb la República –tot i que jo havia estat part del temps també amb els nacionals, encara que va ser molt poc temps– havíem de passar per un procés per aclarir el grau d'implicació que havíem tingut. Total, que com que no tenia graduació, ni cap carnet, ni cap cosa militar, em van haver de depurar com els altres. I depurar consistia que

una persona de gran confiança per al cantó nacional t'avalés dient que eres una bona persona i que et coneixia d'abans de la guerra i no havies sigut ni revolucionari ni d'esquerres.

Jo tenia un íntim amic de batxillerat, de família molt rica que havia tingut una gran amistat amb la nostra; tant és així que, als nois, tant els fills d'ells com a nosaltres, ens feien vestir igual, i la seva mare m'havia regalat un anell molt bonic d'or, amb una pedra molt bona. Com que era una gent que el pare tenia un negoci de metal·lúrgia important, ells passaven l'estiu a Alemanya. I a l'home aquest la guerra el va agafar a Alemanya. El meu company, abans de la guerra era un xicot separatista; deia que havíem de fer un canal per separar-nos d'Espanya i jo, en canvi, les idees meves, pel que jo sentia de la meua família, eren més aviat de dretes, molt conservadores. Total, que vaig pensar que com que ell havia estat alferes amb els nacionals, li vaig dir: "Mira, Quimet, m'hauries de fer un aval..." I em diu: "Bé, però jo no sé què has fet tu a la guerra." "Tu no saps el que jo he fet a la guerra, tu que volies fer el canal?" "Home, jo llavors era tal i qual." I no me'l va voler fer. Total, que vaig poder estudiar gràcies a un amic del meu germà, que em va fer el certificat. Ja veus com anaven les coses.

I comença a la Facultat en un altre curs o a mig curs?

Llavors va ser un desori; nosaltres vam acabar molt deficientment, perquè hi va haver el que en deien els *exámenes patrióticos*, que s'aproven encara que no sabessis gran cosa.

Llavors, quant temps va estar per acabar la carrera, perquè, quan va començar la guerra, vostè havia fet tercer curs o quart.

Jo havia fet quart, encara que no em vaig poder examinar perquè esclatà la guerra.

Li quedava quart, cinquè i sisè.

Sí, que llavors vaig enllestir-ho tot en un any, perquè ens vam examinar de totes les assignatures.

Què recorda de l'època de finals dels seus estudis i quins catedràtics i quina avaluació en fa?

No t'ho puc dir, perquè van ser molts exàmens i molt poques classes.

Això quin any va ser?

Part del 39 i el 40.

Aquest any i mig de fer exàmens per acabar la carrera va seguir a cirurgia, va seguir assistint a la càtedra quirúrgica?

Sí, jo continuava a la càtedra de Quirúrgica III, amb en Julià; quan va acabar vaig seguir i en Julià em deixava fer una classe a la setmana.

Després de la guerra, qui ocupava les càtedres de cirurgia?

En Pere Piulachs.

No els germans Trias?

No, no, els dos Trias van haver de fugir i no van tornar. Una càtedra se la va quedar l'Arandes i l'altra, en Piulachs.

I vostè va seguir al Clínic?

Sí, i sobretot a urgències, que és on em vaig formar en realitat, i a l'altra on seguia la feina acadèmica de donar classes de quirúrgica.

Em pot recordar en especial alguns catedràtics, alguns professors que cregui que val la pena de reflectir en aquestes converses?

En Ferrer Solervicens, de Mèdica, que era un home que semblava un capellà dedicat només a la càtedra; hi havia també en Pedro Pons, que va ser un fenomen, avui dia ningú no sap qui és, però en realitat va ser un fenomen; hi havia en Piulachs, com ja he dit, que va ser un gran catedràtic, un home amb un caràcter molt especial; va fer molt mal a molta gent, però ell era un home que dominava la cirurgia i resolva tots els problemes.

I d'en Julià, què diria?

En Romà Julià era un bon cirurgià.

I el professor Bartrina?

Va ser un gran uròleg, i també el cirurgià de la plaça de toros Monumental.

I vostè, llavors, comença la seva carrera de ben gran, fent urgències...

A mi em va servir molt haver estat tant de temps en el medi quirúrgic perquè, acabada la guerra, ja m'enviaven malalts; així que vaig acabar la carrera, els mateixos del curs ja me n'enviaven: apendicitis, fractures del que vulguis... tot, jo era el cirurgià del curs. O sigui que em va anar molt bé.

Llavors els companys del curs, de la promoció del 40, a la qual vostè pertanyia, ja li enviaven malalts, era el cirurgià del curs.

Sí, i llavors a urgències, com que treballàvem tant... en acabar la guerra, el país, en general, les ciutats, van quedar els hospitals pobres, no teníem plaques de raigs X, tot ho fèiem sota la pantalla de raigs X. No hi havia agulles quirúrgiques, havíem de cosir amb agulles corrents que, a l'igual que la resta de l'instrumental havíem d'esterilitzar per ebullició. I el que no es podia bullir ho posàvem en immersió en líquid de Dakin...

Cosir amb agulles corrents?

Sí, sí. Home, encara et puc ensenyar rodets de fil de la Fabra i Coats, molt popular en aquella època entre les mestresses de casa i les modistes, que és el que fèiem servir, perquè el compràvem en quantitat... Com que no hi havia material, tot ho fèiem sota raigs X. I parlant d'agulles. Llavors eren bastant freqüents els casos de dones que feinejaven a terra, agenollades, amb una baieta a la mà –això del pal de fregar no existia– i es clavaven moltes agulles a la regió tenar. Com que eren agulles sense cap, se'ls quedaven a dins, i treure una agulla sembla molt fàcil però és de les coses més difícils que hi ha; no la trobes mai! I allà ens passàvem hores i hores mirant de treure les agulles. I aquesta feina s'havia de fer amb l'ajuda dels raigs X. Aquest abús reiterat de la radioscòpia em va provocar una radiodermatitis a la mà esquerra. Recordo que un dia vaig haver d'atendre el cas d'una parenta meva, en dèiem la tia Angelina, encara que no era tia meva, que es va fer una fractura del terç mitjà del fèmur, me la van portar a casa en una llitera, perquè no hi va haver forma

d'ingressar-la a l'hospital, i a sobre de la taula del menjador vaig fer la reducció de la fractura. I mentre feia les maniobres, el radiòleg Parés que va dur l'aparell portàtil de raigs X, em deia: "Planas, no ho facis tant això d'exposar les mans, que un dia te les carregaràs." I realment vaig acabar amb una radiodermatitis als dits.

Aquesta radiodermatitis va ser una espècie de drama; avui dia no en faríem gaire cas, però llavors la lesió podia acabar en un càncer de pell. Jo em vaig notar les lesions que m'anaven sortint però no sabia exactament per què; sempre a l'esquerra, perquè la mà esquerra és estàtica; l'altra, la dreta, la bellugues, però amb aquesta aguantant la cama... Total que vaig anar a veure en Xavier Vilanova, el catedràtic de dermatologia, i li vaig dir: "Miri, tinc unes lesions que sospito que poden ser produïdes pels raigs X", i em diu: "Home, has de deixar la cirurgia perquè acabaràs amb un càncer de pell... No et queda més remei, jo t'ajudaré si vols fer dermatologia." "Dermatologia? –li dic jo–, jo sóc cirurgià i tota la meua vida ja l'he planejada així." Jo me'n vaig anar d'allà amb un nus a la gola; aleshores vaig començar a investigar i ens van dir que hi havia una planta que es diu Aloe vera, que són les pites o atzavares, que va molt bé. Però resulta que aquesta planta ens deien que només es criava a Mèxic i a la ribera d'Itàlia. I vam fer buscar pites, quan les teníem aquí mateix, al Poblenou. Així va anar la cosa i el pobre Puig Musset em va fer una pasta d'Aloe vera perquè me l'apliqués a les nits, i això va portar molt soroll. Però jo no volia que se n'assabentés la família, perquè veuràs, el meu pare estava orgullósíssim perquè jo era cirurgià. I jo pensava "com els dius ara que has de deixar la cirurgia?" I jo anava allargant la cosa, va passar molt temps i em donaven injeccions i em van fer arribar de França una cosa que es deia Incitamine, que era fet amb saliva de cavall, unes bestieses d'aquella època. Total, que no em feien res; les lesions progressaven, jo tocava els raigs X sense voler...

I llavors què va passar amb la seva mà?

Un dia vaig llegir un article de revisió fet per un tal Barret Brown, de Saint Louis, Missouri. Aquest home tractava les radiodermatitis que patia el personal que havia estat treballant a Los Álamos fent la bomba atòmica. Els extirpava la pell lesionada i els hi posava empelts de la mateixa pell del pacient. Aquí, d'empelts no en sabíem res; mira si en sabíem poc que no sabíem ni que havien de ser

de la mateixa persona. Jo me'n recordo que aquí utilitzàvem els prepucis de tots els nanos que operaven de fimosi per empeltar les ferides. I no en prenia cap. Desconeixem encara la incompatibilitat dels teixits. No sabíem res de res de res. Les ferides de pell, sense empelts, cicatritzaven per retracció. Per això es veien abans aquelles deformitats que quedaven en casos de ferides de mida relativament reduïda.

I les ferides més extenses?

Eren gravíssimes i els pacients morien. Quan afectaven a tota una extremitat, per exemple, tota una cama, sabíem que al cap de mesos i de vegades anys de patir, igual acabaven morint-se, desnodrint-se, acabaven sense proteïnes i morien, tota aquesta gent. L'única solució era una amputació i acabar d'una vegada, l'home perdia una cama, però salvava la vida.

De manera que en llegir aquell article d'en Barret Brown, vaig pensar que havia d'anar a veure aquell home, i llavors va començar la cosa. Jo no tenia diners perquè ni ho havia dit a casa meva, ni tampoc a casa hi havia diners, perquè, acabada la guerra no hi havia diners enlloc. Pensant com ho faria, vam planejar amb en Piulachs, que em va ajudar molt en això, d'obtenir una beca del Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Me la van donar, però no hi havia mai diners! Jo anava a Madrid i allà em deien coses com aquesta: "Bueno mire, tendrá que esperar unos meses porque fondos han llegado, pero se han dedicado a neumáticos para camiones..." Una vegada per això, una altra vegada per allò..., fins que un dia vaig anar a sopar a casa d'en Roberto Noguera Tutor, que era un dels metges d'urgències, i allí vaig coincidir amb un frare carmelità d'una comunitat que vivia d'uns dòlars que els enviaven de Veneçuela. I li vaig dir: "Home, m'hauria de fer un favor, vengui'm uns quants d'aquests dòlars, perquè jo vull anar allà", i el pobre frare em va vendre mil dòlars, que llavors es pagaven a 16 pessetes el dòlar. Aquests els van dipositar a Nova York. I amb 30 dòlars a la butxaca me'n vaig anar en un vaixell de càrrega i vam estar disset dies per arribar a Nova Orleans.

No va pagar amb aquells dòlars de la butxaca?

No, el viatge el vaig pagar amb pessetes, perquè el vaixell era espanyol. El passatge de disset dies de viatge amb alimentació compresa em va costar

4.004 pessetes amb 50 cèntims. Era un vaixell de càrrega que podia portar fins a dotze passatgers. Portaven una vaca viva per ser sacrificada a mig camí, per tal de disposar de carn fresca durant tot el viatge.

I en aquell vaixell va travessar l'Atlàntic

Sí, arribo als Estats Units i allà vaig entrar en contacte amb un professor retirat que havia estat un cirurgià eminent, que era en Rudolf Matas, fill d'un català de Sant Feliu de Guíxols. Vivia a Nova Orleans, perquè havia nascut a la Louisiana. Va venir a esperar-me en cotxe, i m'havia buscat una pensió perquè hi pogués estar. Perquè jo no li vaig dir res, que anava per això de la meva radiodermatitis.

Quina edat tenia en aquell moment, doctor Planes?

Tenia 27 o 28 anys. Total que arribo, no li vaig dir per què hi anava, no vaig voler aprofitar per comprometre'l a ajudar-me en el meu problema –ningú no en sabia res, fora dels companys del Clínic– i li vaig dir que volia anar a Saint Louis perquè m'havien parlat que hi havia un home molt expert en empelts de pell. De moment, Rudolf Matas que era un home molt important (havia arribat a ser rector de la Tulane University) em va recomanar a un especialista de Nova Orleans que es deia Owens. I hi vaig estar anant durant un temps. El primer pacient que hi vaig veure havia tingut cremades a les dues cames. Igual que el que una setmana abans d'anar-me'n, en Piulachs, amb una cama d'aquestes, em va dir que l'amputés. El pacient americà es treu els pantalons i tenia les dues cames plenes d'empelts, i caminava. Bé, em va fer la impressió que jo arribava d'un altre planeta, si aquell home l'arribem a tenir aquí li amputem les dues cames.

De moment, em feia vergonya anar-me'n a Saint Louis a veure a en Barret Brown perquè parlava molt malament l'anglès i em vaig estar un parell de mesos a Nova Orleans preparant-me parlant amb la gent... Total que me'n vaig anar cap a Saint Louis, m'hi vaig presentar; tampoc vaig dir de moment que anava per la meva radiodermatitis, i un bon dia a un dels metges visitants que hi havia allà, el doctor Policratis, molt bon xicot, li vaig explicar. I em va dir "per què no ho deia", i ell mateix li va explicar al doctor Brown. Aquest llavors em va cridar perquè expliqués què em passava, i em va dir que m'apuntessin, que

m'operarien. I així va anar. Estava sol allà, no ho sabia ningú això de l'operació, ni el doctor Matas, que representava que era el meu tutor allà, ni ho sabia la meva família a Barcelona, i vaig fer una espècie de testament, que vaig anar a portar al consolat i els vaig dir: "Mirin, si em passa res, obrin això que sabran el que han de fer." Em van fer anestèsia general, em van posar els empelts aquí i la cosa va anar bé. Jo em vaig estar a l'hospital només un dia o dos perquè havia d'estalviar diners. Em donaren l'alta i vaig agafar un taxi fins a casa, i el taxista ja no em va voler acompanyar a deixar la maleta a la porteria. Arribo a l'habitació i la patrona no em va venir a veure en vuit dies, no em va venir a veure ningú. Sort d'una infermera, amb qui ens vam fer molts amics després, que em portava menjar cada dia, fins que vaig poder sortir i espavilar-me.

I això va ser el començament de la seva especialitat.

No ben bé. Aquí a Barcelona jo ja havia començat a fer alguna cosa, perquè jo ja havia quedat amb en Piulachs que me n'aniria allà, després vindria i crearíem un servei aquí. I sí, sí, ho teníem tot preparat. Però abans de marxar jo, havia vingut un altre company. Aquest xicot estava molt ben relacionat. Se n'havia anat als Estats Units, va veure això també, va començar i va venir i llavors vam coincidir en el servei quan jo ja marxava cap als Estats Units.

O sigui que quan vostè se'n va anar cap als Estats Units, en Piulachs ja havia donat aquesta unitat a un altre. Com es deia aquesta unitat?

Cirurgia plàstica.

Cirurgia plàstica.

Departament de cirurgia plàstica.

Jo a Saint Louis vaig veure quatre coses però no m'imaginava tot el que després podria veure als Estats Units. Llavors jo, abans de tornar a Barcelona vaig anar de permís a Nova Orleans a veure el doctor Matas i els amics que havia deixat per allà. En aquella època, per a un espanyol, anar als Estats Units era tot un esdeveniment. Ara hi va tothom, però pensa que jo, anava als llocs i el cònsol m'invitava a dinar i em preguntaven: "Vostè què ha vingut a fer?" I bé, vaig anar a dinar a casa de José M. de Garay, el cònsol d'Espanya a Nova Orleans, i vaig estar allí parlant amb ell. I em va dir: "I vostè per què ha vingut

aquí?" "Home, jo..." I li vaig explicar el drama. "Però el que és trist és que jo me n'haig de tornar tan aviat, perquè m'han operat, i ara ja estic més bé. Però, és clar, el cònsol em diu que fóra molt bo poder desenvolupar totes aquestes tècniques a Espanya i tal."

Es referia bàsicament als empelts i a les ferides.

Sí, però aquesta especialitat engloba també totes les deformitats congènites.

En aquell temps ja?

Sí. Absència d'orelles, absència de nas, el llavi leporí... Totes les malformacions congènites les feia aquesta especialitat.

I les cremades, també.

Sí, sí. Cremats, ferides... Començava la cirurgia estàtica.

Bé, en acabar el dinar, ens acomiadàrem i me'n vaig anar. Al cap d'uns dies em telefona el cònsol i em diu: "Planas, quan vingui a Nova Orleans, passi'm a veure." El vaig anar a veure a Nova Orleans, i em diu: "Miri, he estat parlant amb la Fundación del Amo i tenim una beca per a vostè."

Quina fundació?

Fundación del Amo, es deia.

Era una fundació espanyola?

Gregorio del Amo era un metge que havia anat a Amèrica, suposo que a fer fortuna, com tants hi anaven, i aquest home es va casar amb la filla d'una antiga família espanyola que provenia d'una època colonial en què el rei havia repartit Califòrnia entre els que havien acompanyat en Cabeza de Vaca i tota aquesta gent. I a aquesta gent els va donar no sé quants centenars d'hectàrees. Total, eren famílies d'aquestes que vivien "con el honor de que el bisabuelo" havia anat amb el Cabeza de Vaca, però aquí s'ha acabat. Fins que un dia, noi, va venir la febre d'or, i van començar a treure petroli, i van començar les companyies, l'Esso i les altres a demanar-los permís per perforar. I van començar a treure petroli i petroli. Jo havia estat en els camps que tenia aquesta gent i només veies màquines d'aquelles que anaven traient petroli.

I llavors van fer una fundació.

I aquest home, en Gregorio del Amo, que era el que en aquell moment estava com a cap de família, va crear l'any 1929 la Fundación del Amo. I aquesta Fundació estava dedicada a estudiants que vinguessin a estudiar a Califòrnia o a californians que anessin a estudiar a Espanya.

D'acord. I a vostè li van donar.

A mi me la van donar. Però, és clar, quan vaig arribar allà, vaig veure que el meu cas era diferent, perquè jo no em podia quedar allí, perquè els llocs on havia d'estudiar estaven repartits per tot el país. I llavors em van dir: "No es preocupi" i m'ho van arreglar. Llavors jo viatjava, i anava a un lloc i els escrivia des de Boston, per exemple, i ells, ja el primer de mes, m'enviaven els diners al lloc que fos. Era una beca molt ben remunerada que em va permetre fins i tot comprar un instrumental que em va servir molt. Després vaig anar a Nova York un temps, i després a Chicago.

Sempre amb la beca.

Sí. Llavors vaig anar San Francisco. Jo estava molt interessat en la cirurgia de mà, perquè aquí no es coneixia. Gairebé diria que a Europa no es coneixia, menys a París, que hi havia Iselin. I vaig decidir anar a San Francisco a veure l'Stanley Bunnel.

En Bunnel era un home molt curiós, un gran aficionat als animals, a l'estudi dels animals.

A la zoologia?

Sí. Era un gran zoòleg. A part de ser un cirurgià que feia mà. I donava conferències a la Sociedad Cervantina de San Francisco i jo l'anava a acompanyar; era un home molt curiós. A casa seva tenia un parell de caimans que anaven solts amunt i avall pel jardí... Ja en l'àmbit de la seva professió havia fet un llibre que tractava només de la cirurgia de la mà, la primera edició del qual traduiria jo a l'espanyol. Per aquest motiu, abans de tornar a Barcelona vaig voler estar una temporada amb ell i vaig escriure-li, i em va admetre i vaig anar allà a treballar amb ell...

Quants anys hi va estar amb aquella beca als Estats Units?

Hi vaig estar quasi dos anys. Me'n vaig anar amb l'Stanley Bunnell, que era un metge militar, bé, un metge que havia fet la guerra mundial. I en la guerra va estar de cap de tots els equips de cirurgia de mà; totes les operacions de mà li enviaven d'allà on fos. I aquest home tenia una enorme experiència. Vaig anar a aprendre cirurgia de mà amb ell.

Quin any va tornar vostè aquí?

Jo vaig tornar... Espera, era... el 49, a finals del 49.

Quants anys tenia llavors?

Llavors devia tenir 30 anys.

I després torna a Barcelona.

Torno aquí. En Bunnell, abans de marxar m'havia demanat que li traduís el llibre. Em va donar l'edició més recent. I un dia em diu: "Escolti, vostè em traduiria aquest llibre a l'espanyol?" Jo vaig acceptar, perquè traduir un llibre és la millor manera d'aprendre-se'l bé. I vaig venir amb l'encàrrec d'ell, que, per cert va ser molt astut, molt murri, perquè per veure si jo ho faria bé, saps què va fer? Aquest home em va dir: "Miri, estudiï el primer capítol", que era el més complicat, "i demà me l'explicarà". Va pensar: "Si aquest home me l'explica bé en anglès, també ho pot fer en el seu idioma." M'entens? I així va ser. Em va dir: "Emporti's el llibre i tradueixi'l." Vaig estar quasi un any traduint-lo.

Però aquí, ja.

Sí. És un llibre que tenia mil pàgines, que els americans anomenaven la Bíblia. I la meua traducció d'aquest llibre la va publicar aquí l'editor José Janés. Aleshores, jo feia molta, molta cirurgia de mà, moltíssima, fins al punt que la Mútua General d'Assegurances (*Mutua General de Seguros*, es deia en aquells anys) em va demanar que li fes un àlbum perquè ells l'ensenyaven als clients, i així, els clients... Era una propaganda per a la casa, no? Però va passar una cosa, que va venir un moment, tu no te'n recordaràs, però va venir una llei que va permetre a les companyies d'assegurances que deixessin de pagar no sé

quins impostos importants que pagaven si es feien cadascuna la seva clínica i es feien els seus propis serveis i equips... És a dir, si feien les coses seriosament. Perquè, llavors, les clíniques, m'agafaven a mi que feia mà, a l'altre que els feia la traumatologia... I bé, anàvem així, escampats. I van dir: "No, això ho hem de solidificar bé." I van fer això. Llavors, les mateixes companyies, quan jo vaig acabar, la Mútua General va dir: "Vostè, suposo que es queda amb nosaltres." Dic: "Encantat de la vida." Però havia de ser *full time*, amb dedicació plena i jo això ja no podia fer-ho.

Volien que vostè...

Sí, que treballés *full time* amb ells. I la Mútua Metal·lúrgica també em va demanar el mateix.

Una pregunta. Vostè, quan va tornar a Barcelona, va tornar a l'Hospital Clínic?

Sí.

Va tornar amb en Piulachs?

Sí, vaig tornar amb en Piulachs, i vaig estar-hi molt de temps.

Treballant als matins a l'hospital...

Sí. Però llavors, com que el departament de cirurgia plàstica de la càtedra d'en Piulachs ja estava ocupat, jo em vaig passar a la càtedra d'en Ramon Arandes on la cirurgia plàstica estava vacant. I, a més, anava a l'Hospital del Sagrat Cor, tenia l'Hospital de Manresa, que hi anava un cop la setmana, i tenia l'Hospital de Sant Pere Claver, que era cap allà prop del port, al començament del carrer Vila i Vilà. O sigui, jo sempre amb la maleteta amunt i avall, amb els instruments.

Perquè no tenia clínica.

No, no en tenia.

Treballava molt. Però, com es guanyaven la vida, en aquella època, els cirurgians de la seva categoria? Al Clínic no pagaven res.

Al Clínic pagaven una cosa simbòlica. Jo amb la Mútua General d'Assegurances hi treballava moltíssim. Pensa que venia gent fins i tot del nord. Me'n recordo, hi havia un grup que venia un cop al mes a veure'm operar la mà. Perquè volien introduir la mà també en el nord. I jo, feia la mà quasi a tot Espanya.

I en quina clínica operava aquests pacients que no eren d'aquí?

Vaig operar molt de temps a la Clínica del Remei, després a la Clínica de Sant Josep, després a la Quirón...

I cada dia amb més prestigi, perquè, és clar, com que cirurgia de la mà no la feia ningú...

I vostè feia mà exclusivament?

No. Jo feia també tota la cirurgia plàstica que em queia. I és clar, sempre hi ha coses, ferides, hi havia... Doncs un quedava content de l'altre... Mira a la germana d'un company meu li havien comprat un Sis-cents, i anava amb el seu pare d'acompanyant i va tenir un xoc, i el retrovisor de plàstic, mal fet, se li va emportar el nas.

Carai. Emportar!

El nas. Li va quedar penjant. Li vaig aplicar un empelt i vaig dir: "De reparar-li, li repararem, i ja veurem quina evolució fa." I a la zona que va perdre ara no se li nota res.

I l'experiència, en aquella època, de vostè exercint a Barcelona, com la recorda? La relació amb els companys, la medicina catalana...

Mira, t'explicaré. Vaig començar... Com que jo anava tan ben preparat de traumatologia i de cirurgia general, al començament em recava molt a mi deixar tot allò, molt, molt. Perquè jo, quan anava pel carrer i veia un guix mal fet, se'm regiraven els budells, perquè nosaltres havíem arribat a posar-ne molts de guixos. Cosa que ens donava una sensació de seguretat. Potser de prepotència, però, en fi, en realitat, estàvem segurs de nosaltres mateixos. I és clar, a mi em recava molt deixar tot allò. Però llavors, en Joan Agustí Peypoch un dia em va dir: "Mira, Planas, fas mal fet." Perquè feia encara alguna

apendicitis, alguna cosa de traumatologia... I em va dir: "Mira, fas mal fet, Jaume, perquè, saps què passa? Que jo, si t'he d'enviar un malalt, no te l'enviaré, perquè si sé que hi ha una apendicitis, tu ets amic de la família, els fas, doncs em treuen la feina a mi. I lògicament..."

Perquè el doctor Agustí era un cirurgià també.

Sí. Cirurgià d'urgències, també. I, per cert, com a curiositat et diré que era germà de l'Ignasi Agustí, novel·lista, el famós autor de Mariona Rebull. Però bé, deixant això de banda, que no fa al cas, em va dir: "Fas mal fet, home, el que has de pensar..." "És que, Agustí, em reca molt a mi, deixar tot això." "Sí, ja ho entenc, però t'has de decidir, o una cosa o una altra." I vaig dir: "Saps que tens tota la raó? Ho deixo tot." I vaig deixar-ho. Vaig deixar-ho només per fer cirurgia plàstica, perquè hi vaig veure un futur: això no ho feia ningú, i cirurgia general la feia molta gent... I vaig veure que realment, al capdavall, érem els qui en sabíem més, d'això.

I quines eren les operacions més habituals que feia vostè, a part de la mà?

Doncs, a part de la mà, el que feia molt eren cremats i ferides, reparacions, tumors de pell, epiteliomes, especialment els basocel·lulars, i fent aquestes coses t'anaves guanyant la vida. Després va començar la cirurgia estètica...

Quan va començar tot el gran *boom* de la cirurgia estètica?

No hi va haver cap *boom*. La cirurgia estètica va anar creixent a poc a poc; al principi en fèiem i venia una senyora que, sobretot venien velles, encara que també n'hi havia de joves, amb el problema del nas, que és el que els preocupa més.

I mamelles també?

Mamelles també, però reducció; havíem fet molt pocs augments de mames, i ho fèiem amb greix de la mateixa pacient.

Les classes no les deixa?

Les classes de cirurgia les vaig deixar i llavors tampoc hi havia ja ocasió, perquè en Bartrina ja no hi era.

Quan deixa les classes i tot això?

Quan vaig venir d'Amèrica; al 49 o al 50 ja les vaig deixar.

Però continuava a l'Hospital Clínic com a cirurgià?

Sí, perquè hi tenia el servei de cirurgia reparadora.

Com veu la medicina d'aquesta època, de l'any 50 al 60, com a professional, l'evolució de la medicina a Barcelona, la relació entre els companys, l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, la Societat Catalana de Cirurgia...? Vol esbossar alguna pinzellada sobre aquesta àrea?

Fer una pinzellada sobre aquesta àrea és difícil, perquè llavors hi havia grans avantatges, però reconec que tampoc es podien anar mantenint d'aquella forma, perquè el món anava canviant; però hi havia més companyonia, avui s'ha comercialitzat la professió de tal forma que la gent es pega bufetades i no mira a qui les pega. Nosaltres dèiem que érem d'una època en què el metge, el farmacèutic i l'advocat eren tres professions respectades, perquè quan un pare volia que el seu fill fes carrera era perquè fos metge, farmacèutic o advocat. I llavors aquestes classes eren privilegiades. Un advocat no es ficava mai amb un metge; un advocat no hauria fet mai una denúncia contra un metge. I avui dia busquen la denúncia, no és que la facin quan els toca, és que la busquen. I se'n van. Jo me'n recordo, en els últims anys que estava aquí, que ja començava a fer cirurgia de mà, que a la Mútua General hi havia uns individus que se'ls presentaven a la porta i esperaven que sortís algun ferit amb la mà embolicada i li deien "Què li passa?... Home, vostè té dret a cobrar una indemnització..." I van cobrar de les mútues i ara ja es fiquen amb els privats i tu ja no saps què et pot passar...

I tant, i tant. Hi ha hagut un gran canvi en l'exercici de la medicina...

Un canvi enorme. Un canvi a millor científicament i tècnicament, però moralment o èticament potser et diré que s'ha perdut molt. Avui dia no hi ha respecte. Abans jo rebia un malalt i si venia provinent d'un altre metge abans li

preguntava: "Home, però per què l'ha deixat...?" I l'havies d'admetre però immediatament ho comunicaves a l'altre. Això com a mínim. Llavors l'altre et deia que el tractessis, i tu li deies que no volies fer res sense abans haver parlat amb ell... Avui dia, si poden te'l roben. O sigui que èticament s'ha perdut al cent per cent.

D'acord. Aquest és el seu criteri. Però era més gratificant la professió als anys cinquanta que ara?

I tant. Era més gratificant abans; encara que es guanyava menys perquè les quantitats han canviat, però era més net. Abans no hi havia totes aquestes disposicions; avui dia se't fiquen amb tot. Pensa que jo, en aquesta clínica que he fet, la despesa més grossa potser et diré que ha sigut en coses que exigeixen i que no tindries per què fer-les....

Ah, es refereix a la normativa per a l'exercici de la professió?

Sí. Les normatives han estat tan exagerades... Per exemple, a baix, a la cuina hem de fer instal·lar unes aixetes en un lloc lluny d'on treballen, perquè s'han de rentar les mans en un espai apartat d'allà on treballen... Home, fins a cert punt, m'entens?

Quan va començar a tenir una clínica? La seva primera clínica ja va ser aquí mateix?

Sí, quan jo vaig venir d'Amèrica, aquí no se sabia què era la cirurgia reparadora. Llavors vaig comprendre que jo necessitava un lloc per reunir-me amb altra gent que ja començava a estar interessada, joves, i necessitava un lloc on pogués operar, que pogués discutir els casos en grup, perquè nosaltres mateixos anàvem una mica venuts en aquella època. Perquè, és clar, jo havia vist coses, però no n'havia fet. Lògicament, jo mateix anava molt perdut i necessitàvem l'acolliment, el formar grup, el poder discutir les coses... I, és clar, un lloc on puguis operar, on puguis canviar impressions amb la gent, on puguis tenir els malalts: doncs tu el que necessites és una clínica. I llavors vaig començar a pensar a fer una clínica. Et parlo de fa molts anys; jo encara era solter i ja volia posar la clínica. Però no tenia prou diners i llavors buscava la manera i vaig ajuntar un cirurgià i un ginecòleg, amics meus. I els vaig dir: "Fem

una clínica." I ells em deien que sí. Però quan trobaves el terreny tothom es feia enrere. Llavors, un bon dia, jo, ja cansat de tot això, era molt amic d'en Josep Vergés, que era el propietari de Destino i vivia precisament aquí a prop; perquè jo tenia la dèria que la clínica que volia fer havia de ser a Pedralbes, perquè era un lloc elegant, i jo venia a veure en Vergés, i venia molt el senyor Damià Ribas, que en la seva joventut havia estat l'urbanitzador de Pedralbes, perquè era l'arquitecte municipal. I, quan ens trobàvem aquí, jo li deia: "Damià, escolti, jo vull un terreny per aquí", i ell em deia "Si no hi ha res per aquí, que no ho veus?, està ja tot venut!" Però jo tossut, al cap de sis mesos, me n'anava al seu despatx i l'hi insistia, i quan em deia que no, jo li deia que ja tornaria més endavant... I un dia que m'havia dit que no, en sortir em diu: "Mira, escolta, hi ha un senyor que té una gran propietat. Em sembla que aquest home vendria." "I què haig de fer?", li vaig preguntar. "Deixa-ho a la meva mà." I al cap d'uns dies em va telefonar i em va donar una resposta positiva. Aquell senyor accedia a vendre'm una part del seu terreny.

Estem parlant dels anys?

Quan jo vaig tenir el terreny va ser el 68. Fins que em va dir que ja n'havien parlat i que el propietari hi estava d'acord. I diu: "Mira, hem quedat en una cosa. Jo li he dit que tu hi estaves interessat. Ell m'ha dit que hi aniria demà amb el seu arquitecte i que tu hi aniries també." Aquest home els havia comprat això als fills, perquè aquí hi tenia una pista de bitlles, un frontó oficial, tenia cavalls. Però, pobre home, mira si era bona persona que, quan vam ser aquí, jo vaig pensar que em donaria un terreny al fons, on hi havia una baixada amb pins, i vaig veure que a l'arquitecte li anava marcant les zones blaves, que era l'exterior. Jo pensava: "No ho entenc això; no sé si marca perquè s'ho vol quedar ell..." No, l'home, per no tocar els llocs dels seus fills, que eren a la part de baix, encara va vendre'm aquesta part, que era la bona."

Molt bé.

Jo li vaig dir: "Miri, jo tinc tants diners." I ell: "Doncs jo li dono tant terreny."

I així va començar tot.

Així va començar tot. Llavors, jo vaig tenir això i vaig estar tot un any sense construir i després vaig estar un any encara, o dos, construïnt i al final vam inaugurar. Era tan bon home que aquí tenia una piscina que li quedava separada dels de baix i jo li vaig fer un camí i li vaig regalar perquè...

Llavors va començar a deixar d'anar als altres llocs, és clar. Ja ho va centrar tot aquí.

I fins i tot et diré que vaig obrir-ne mitja pensant que l'altra mitja, "ja veurem si l'obro o no l'obro." Però ràpidament vam haver d'anar a buscar mobles.

O sigui que al final la clínica la va fer vostè sol, no la va fer en grup.

Completament sol.

Doctor Planas, tècnicament, l'exercici de la professió, de la seva especialitat, quan vostè estava a la guerra, suturava amb fil de cosir i amb agulles de cosidora. Després, quan va arribar dels Estats Units, el material de què disposava era el de l'època o hi havia mancances encara al país? És a dir, vostè podia treballar correctament en la seva especialitat o tenia dificultats?

Home, quan jo vaig començar a fer l'especialitat, pensa que va ser el 71 que vam inaugurar això, ja havien passat trenta anys de la guerra, i en trenta anys el país s'havia refet força. Al principi sí que teníem algun problema, però després ja va anar entrant material modern. Em recordo que les fulles canviables no es coneixien aquí. I jo vaig portar-ne una col·lecció grossa per anar treballant jo, però vaig pensar que valdria la pena fabricar-les perquè costaven un dineral quan van començar a importar-se, perquè venien totes d'Amèrica i, és clar, això costava diners. Però no hi va haver manera. Vaig tractar amb dues o tres fàbriques de fulles d'afaitar: amb Iberia i Palmera. I em diuen: "Oh, és que vostè ens proposa un producte que es ven molt poc." Dic: "Miri, això, el dia que entri, vostè es quedarà parat. Se'n vendran més que fulles d'afaitar, tot el que fan vostès." No hi va haver manera. Vaig tractar amb tres o quatre fàbriques. No hi va haver manera... "No, home, és que nosaltres tenim les màquines que afilen dret, i aquestes fulles són corbes." "Ja la pagaré jo la màquina", els vaig oferir. Però no hi va haver manera. I els rucs es van perdre

un negoci enorme, perquè avui dia estarien introduïdes i només es vendria l'espanyola.

La pregunta que ara em venia, i penso que podria ser de molt d'interès, és conèixer el seu criteri sobre la relació metge-malalt de l'època, diguem-ne, de quan vostè ja estava treballant com a especialista, simplement, després de la guerra, o després ja, quan torna dels Estats Units... Han canviat molt els aspectes humans de la relació.

Completament, completament. Ha canviat tant, que, jo em recordo... No m'està bé dir-ho, però vaig tenir èxit, diguéssim, i parlava molt, i tal... I quan venia l'època de Nadal, em recordo que, ja fent l'especialitat, els regals... Jo havia de tenir una habitació a punt per posar-hi les cistelles, els pernils... Els regals era tremend. Era tremend. Jo recordo que la meva sogra ens deia sempre: "Mira, nena, si jo em tornés a casar, em voldria casar amb un metge." Perquè era fantàstic. Ara? Ara no veig ni un regal. Bé, algun sí, però són encara de malalts antics que encara es recordaven de mi.

I la valoració de la societat respecte al metge, ha canviat molt?

Completament... Almenys amb la nostra especialitat, que potser també és la que ha durat més en aquest sentit, perquè la gent es figura... Perquè és clar, la cirurgia reparadora encara se'n salva, però la cirurgia estètica pura, volen una exactitud que avui dia, jo dic, que no van a operar-se unes mamelles, sinó que van a comprar uns pits. Van a comprar demanant: "I el vull, així, o el vull aixà." "Escolti'm, el farem com es pugui fer." "No, no, és que jo el vull així." I bé, al final es conformen, però Déu te'n guard que no sigui així, perquè és tremenda l'exigència d'avui. Miri, ahir mateix, o abans d'ahir, va venir amb la mare una nena que l'havia operat algú fora d'aquí, amb una petita coseta al nas, que estava molt ben fet. I li vaig dir: "Dona, tampoc no n'hi ha per tant..." I diu: "Oh, però això... és que l'ha operada tres vegades, i que li passés la primera vegada, sí, però..." "Però vostè, de què parla?" Acabes dient-li: "Per què es posa vostè a parlar d'allò que no entén ni sap? Vostè sap què hi ha aquí dins? Hi ha un magma fibrocartilaginós." El que és difícil és arreglar això. I acabes dient a la gent: "Vagi allà on vulgui a arreglar-se'l, perquè amb vostè no m'hi entendré mai."

El client de la cirurgia estètica és diferent, o no, del de la cirurgia reparadora?

Completament diferent. Els de la reparadora són més agraïts. Ara, com et dic, ni aquests fan regals. Ha desaparegut això. I no és que ho digui pel regal sinó pel fet en si, pel que el regal representa... L'actitud que representa. La persona que fa això és que ha pensat en tu. Gent que havies operat potser al febrer o al març, i quan venia el Nadal següent encara es recordaven d'enviar-te un regal, m'entens?

Si vostè, en el món actual, hagués de començar, faria el mateix, sentiria el mateix per la medicina, creu que se sentiria tan gratificat per la valoració pròpia dels altres com en la seva època.

Comprenc que els temps han canviat. Jo ara m'ho prendria d'una altra manera. Avui tot s'ha comercialitzat i jo m'hi hauria adaptat.

II-lusió, bona fe.

La medicina no és una forma de viure, la medicina s'ha de sentir perquè si no, no et lledes a les tres del matí perquè hi ha un ensurt, ja saps que és l'ensurt, però penses: "Bé, pobra gent, hi aniré, que els faré contents, i feliços."

Quins canvis fonamentals creu que hi ha hagut en aquests trenta o quaranta anys en la relació del metge amb el malalt i del malalt amb el metge?

Mira, la relació és, segons la meva experiència, que la gent que jo vaig tractar en aquella època, malalts desgraciats que els he hagut d'anar veient per problemes recurrents, són encara els més agraïts.

I quines diferències veu entre el metge d'ara i el metge d'abans?

La gent s'ha hagut d'adaptar una mica a les circumstàncies actuals i, home, no està bé parlar malament de la professió ni parlar malament dels companys, però jo diria que potser avui dia admeten coses que no s'haurien d'admetre i tots plegats ens hem hagut de doblegar a acceptar coses i el metge, en si, és com sempre una persona que quan tria aquesta professió és perquè té alguns

sentiments humans. Però, en el fons, està avui dia molt malejat per les circumstàncies, perquè el collen sense cap respecte. Em sembla molt bé que facin una preparació de les especialitats, em sembla perfecte; però no que t'obliguin a fer una especialitat determinada que fan els metges que troben el seu contingent acabat. Tot depèn dels exàmens... I això tampoc s'ho pot permetre la gent. Quants pares metges hi ha que sobresurten en una especialitat i no han pogut aconseguir que el fill fes la mateixa especialitat. Quants pares que haguessin pogut ajudar aquell noi a tirar endavant, m'entens?, a tenir una cosa establerta, quants n'hi ha, així? I a això, no hi ha dret.

Actualment, la relació entre els professionals dels diferents països, entre la cirurgia europea, la Societat Catalana o la Societat Espanyola de Cirurgia, ha canviat en la relació, en la forma de veure-les pròpies aquestes entitats científiques o en això hi ha hagut menys diferència?

Hi ha hagut menys diferència. Jo crec que la medicina espanyola està molt bé en tots els sentits, tant les especialitats com els metges de medicina general. Jo crec que la gent està molt ben preparada. El que passa és que en certs països hi ha unes facilitats que aquí no hi són, les facilitats aquestes d'hospitals on la retribució és suficient per mantenir tota la vida ja dedicada, els tipus d'universitats i d'hospitals americans que... En canvi, aquí no, aquí s'ha agafat un procediment que nosaltres no hi estem massa conformes. Em sap greu criticar-ho perquè hauria d'aclarir molts punts, i que potser no és el moment adequat per aclarir-los, no?

Encara que sigui només passat per damunt, com que vostè és acadèmic de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, creu que l'Acadèmia, com a tal, podria tenir alguna influència benèfica en la forma d'exercir la medicina?

Crec que sí. No hi ha dubte. Tot és qüestió de proposar-s'ho. I que els que governen t'atenguin.

Creu que és un honor per a les persones, que siguin nominades per formar part d'aquesta Acadèmia? Una mica el seu criteri de tot això.

Home, jo crec que és un honor ser nominat per l'Acadèmia perquè vol dir que hi ha gent que t'ha votat, que creu en tu, que deu haver seguit la teva evolució, i, per tant, ha fet una valoració de la teva personalitat, i aquesta valoració t'ha portat a l'èxit, a entrar en aquesta institució.

Per acabar, m'agradaria que ens parlés de les seves activitats no professionals, de les seves afeccions, d'aquesta part humana de l'home que estem entrevistant amb relació al que no és la medicina. De la vida, de la societat, dels sentiments, tot el que vostè bonament vulgui tractar...

Bé, jo no he tingut aficions especials. M'agrada la música, m'agrada l'art. Sóc amic de totes les manifestacions artístiques, tant musicals com pictòriques com escultòriques. M'agrada tot això. I m'ha agradat mantenir aquesta clínica en el sentit de donar alguna cosa a Barcelona. Crec que una entitat d'aquest tipus no solament es crea perquè hi hagi la tossuderia d'un voler-ho fer, que estigui més o menys ajudat, que jo ho he estat molt, per la família, pels col·laboradors... Tots els que treballem aquí han estat preparats per nosaltres. I és clar, això és una cosa que no solament és per la tossuderia d'un mateix, per la constància de fer-ho, sinó també perquè he estat ajudat, en part per les autoritats, les autoritats m'han ajudat. I, és clar, això fa que un tingui l'orgull de dir: "Jo he fet alguna cosa per Barcelona, he fet alguna cosa, que és pot comparar amb altres coses, però he marcat un camí, he deixat una institució, com, en fi, tantes se n'han fet..." Però aquesta, és la meva... Per a mi és molt especial.

Vostè ha dit, doctor Planas, ara, en aquest comentari, que té afició per la música, per l'art, però sembla, no sé si ho interpreto bé que la seva afició, el seu món, la seva vida és la seva especialitat, la seva professió i la seva institució. Ho he entès? És realment així? És que vostè ja no surt del seu món professional i la seva pròpia institució? No és un home per anar-se'n, doncs, d'esports, de viatges que no siguin professionals, del cap de setmana al seu envejable refugi de Roques Planes?

Tot el que faig ho faig dintre del context de la nostra especialitat. Jo no faig viatges que no siguin per a un congrés, per anar a fer una conferència, que cada vegada ara ja és menys, perquè ja començo a retirar-me una mica de les activitats fortes, d'anar a cada congrés.

Es considera un home jubilat?

No. Fins fa molt poc encara operava; ara ja no. Però continuo portant la direcció de la Clínica perquè jo crec que ha agafat una empenta, ha agafat un volum tan gros, que hi ha d'haver algun cap director. Hi ha d'haver una persona que dirigeixi una mica tot això, perquè si no...

Al començament de tota aquesta nostra conversa, hi ha hagut un moment en què ens ha dit què feia el seu pare, i si no ho tinc mal entès, era escultor en marbre. Creu que això pot haver influït d'alguna manera en el sentit estètic que em consta que té?

Potser sí. Sí, jo crec que, home, la família, tota, ha tingut... Jo recordo un cosí meu que era músic, que va morir, bé, compositor de música, no era cap geni, cap home superconegut, però era un bon professional... Recordo el fill d'una família molt amiga, que van quedar molt malament, i el meu pare li va pagar els estudis de piano. Va viure a casa nostra, perquè la família havia quedat en una situació molt difícil. He viscut un ambient d'estimació a l'art.

Algun comentari final, general, algun missatge.

Desitjaria que la medicina tornés a agafar una mica les arrels aquelles que hem anat deixant sense voler.

Doctor Planes, moltíssimes gràcies, sobretot per dedicar-nos pràcticament tot un matí, espero no haver-lo fatigat massa. Per a nosaltres, un plaer haver-lo pogut entrevistar el dia d'avui.